

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PREVENCE PENITECIÁRNÍ RECIDIVY
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**

Autor práce: Jakub Kubíček

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. et Bc. Josef Kříha

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce – v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS a v tištěné podobě knihovnou VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. et Bc. Josefu Kříhovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěl poděkovat plk. Mgr. Martině Rouskové, ředitelce Vazební věznice v Českých Budějovicích, za poskytnutí možnosti provedení předmětného výzkumu a celkové podpory při mém studiu a v neposlední řadě patří velké poděkování mojí rodině za podporu při zpracovávání této bakalářské práce.

ABSTRAKT

KUBÍČEK, J. *Prevence penitenciární recidivy v Českých Budějovicích : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2019. 63 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. et Bc. Josef Kříha.

Klíčová slova: penitenciární recidiva, vězeňství, psychologie, prevence, výkon trestu

Věcná část bakalářské práce (dále jen „práce“) v širší optice zájmově reflektuje problematiku teritoriální prevence zaměřenou na kriminálně infikované osoby, které mají zkušenost s penitenciární recidivou v Českých Budějovicích. Hlavním cílem práce je analyzovat stav prevence penitenciární recidivy se zaměřením na teritoriální území Českých Budějovic. Vedlejším cílem práce je formou dílčích a zevšeobecňujících výstupů formulovat možné návrhy na snížení této recidivy spolu se zlepšením integrace osob do společnosti.

Teoretická část práce se věnuje výkonu trestu, popisuje jeho druhy a účely. V rámci úvodní části analyzuje vybrané penologické aspekty výkonu trestu odnětí svobody, popisuje chod ve věznici s důrazem na práva odsouzených a na programy zacházení s vězněnými osobami. V rámci samostatných kapitol práce je reflektován důraz na faktory ovlivňující vývoj a socializaci jedince v pozitivním a negativním smyslu. Prostor je také věnován některým mezinárodním justičním a vězeňským odlišnostem. Teoretickou část uzavírá postpenitenciární péče o propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody.

Empirická část se zabývá analýzou a vyhodnocením získaných dat z provedeného dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření bylo zaměřeno na penitenciární recidivisty z Vazební věznice České Budějovice a občany žijícími „řádným“ životem. Výsledky výzkumné části jsou znázorněny v příslušných grafech. Závěr práce analyzuje stav prevence penitenciární recidivy v Českých Budějovicích, konstatuje dosažené výsledky a formuje návrhy na možné snížení této recidivy.

ABSTRACT

KUBÍČEK, J. *Prevention of Penitentiary Recidivism in the České Budějovice: Bachelor Thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2019. 63 s. Supervisor : Mgr. et Bc. Josef Kříha.

Key words: Penitentiary Recidivism, Prisoners, Psychology, Prevention, Imprisonment

This bachelor thesis deals with prevention of penitentiary recidivism in České Budějovice. The main goal of the bachelor thesis is to analyze the state of prevention of penitentiary recidivism in České Budějovice. The secondary aim is to formulate proposals to reduce this recurrence along with improving the integration of people into society.

The theoretical part deals with the punishment, describes its types and purposes. This work also discusses penological aspects, describes prison life, with emphasis on convicted rights and prison treatment programs. Furthermore, the theoretical part emphasizes the factors influencing the development and socialization of the individual in the positive one even the negative sense. Space is also devoted to some international judiciary and prison differences. The theoretical part concludes the post-penitentiary care of the released from the prison sentence.

The practical part deals with the analysis and evaluation of the data obtained from the questionnaire survey. The questionnaire survey was focused on penitentiary recidivists from the České Budějovice Censure Prison and citizens living in good life. The results of the research section are shown in the relevant charts. The conclusion of the bachelor thesis analyzes the state of prevention of penitentiary relapses in České Budějovice, notes the results achieved and forms proposals for reducing this recurrence.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cíl a metodika.....	9
2 Výkon trestu.....	11
2.1 Základní funkce trestu a jeho cíle.....	11
2.2 Druhy trestů.....	13
2.2.1 Alternativní tresty.....	13
2.3 Výkon trestu v Českých Budějovicích.....	15
3 Penologické aspekty.....	16
3.1 Vliv trestu odnětí svobody.....	16
3.2 Život ve věznici.....	16
3.3 Práva odsouzených.....	19
3.4 Programy s odsouzenými.....	21
4 Návykové látky.....	23
4.1 Drogy ve vězení.....	24
4.1.1 Bezdrogové zóny.....	25
5 Vlivy na rozvoj jedince.....	26
5.1 Obecná psychologie.....	26
5.2 Osobnost a její poznávání.....	26
5.3 Socializace.....	27
5.4 Sociální učení.....	27
5.5 Penitenciární psychologie.....	28
6 Vězení v zahraničí.....	30
6.1 Rusko.....	30
6.2 Spojené státy americké.....	31
6.3 Ukrajina.....	32
6.4 Norsko.....	33
7 Postpenitenciární péče.....	35

7.1	Probační a mediační služba.....	37
7.1.1	Probace	37
7.1.2	Mediace	37
8	Výzkum v oblasti penitenciární recidivy.....	38
8.1	Specifikace provedeného výzkumu	38
8.1.1	Stanovení okruhu faktorů	38
8.1.2	Sběr dat.....	38
8.2	Zpracování dat	39
8.2.1	Výsledky společné části dotazníku.....	39
8.2.2	Vyhodnocení druhé části dotazníku	44
8.2.3	Vyhodnocení vzniklých profilů obou skupin respondentů.....	45
8.3	Dílčí analytické výstupy stavu prevence	46
	Závěr.....	53
	Seznam použitých zdrojů.....	55
	Seznam zkratk.....	58
	Seznam tabulek a grafů.....	59
	Přílohy	60

Úvod

Dnešní společnost aktuálně řeší tzv. „přeplněnosti“ věznic a s tím spojené nežádoucí problémy. Jedním z možných faktorů ovlivňující „přeplněnosti“ věznic se může jevit častá penitenciární recidiva, kterou práce, v rámci jejího tematického vymezení, řeší. Penitenciární recidiva je bezesporu nežádoucí sociálně patologický jev, který vyžaduje celospolečenskou reagenci. Tento jev je nežádoucí zejména z toho důvodu, že právě pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody by měl sám o sobě působit k nápravě pachatele, ochraně společnosti a ne k získávání zkušeností sloužících k páchání další trestné činnosti. Na tento jev reaguje současná terciální prevence, která klade důraz na reintegraci propuštěných osob z VTOS. Zcela logicky zkoumaná problematika determinuje stav tzv. „přeplněnosti“ věznic, která nepříznivě ovlivňuje finanční nákladovost, sociální stránku dané věci a bezpečnost obyvatel.

Téma prevence penitenciární recidivy je důležité zejména z důvodu potřeby předcházení opakovanému výkonu trestu odnětí svobody u současných recidivistů, ale také z důvodu předcházení vzniku tohoto jevu u celé populace. Z těchto důvodů má prevence velký význam pro tuto problematiku i pro společnost, a to ve všech svých úrovních.

Volba tématu práce byla ovlivněna praxeologickými zkušenostmi jejího zpracovatele, který je aktuálně služebně zařazen jako strážný pro eskortní směnu ve Vazební věznici České Budějovice, kde přichází do styku s vězněnými osobami, z nichž mnozí jsou ve výkonu trestu odnětí svobody opakovaně. Vzhledem ke skutečnosti, že zpracovatel mohl nezávisle pozorovat aspekty penitenciární recidivy u těchto osob, byl odhodlaný analyzovat a dozvědět se více o této problematice.

1 Cíl a metodika

Hlavním cílem práce je analyzovat stav prevence penitenciární recidivy na území Českých Budějovic a její působení na odsouzené ve VTOS z Vazební věznice České Budějovice. Vedlejším cílem je formulace návrhů na snížení této recidivy spolu se zlepšením postpenitenciární integrace osob do společnosti.

Zpracování věcné části práce předcházelo studium literatury v oblastech trestního práva, penologie, omamných a psychotropních látek, psychologie, mezinárodního pohledu a postpenitenciární péče. Studium literatury a shromažďování potřebných údajů se odehrávalo v období (září – prosinec 2018). Teoretická část práce je rozdělena, dle oblastí zaměření, na sedm základních kapitol. První kapitolou je právě cíl a metodika bakalářské práce. Druhá kapitola je zaměřena na účel výkonu trestu, na základní funkce trestu a na jeho druhy. Třetí kapitola se zabývá penologickými aspekty, které tvoří vzhled do života ve věznici. Problematika návykových látek tvoří čtvrtou kapitolu a zpracovatel v ní popisuje nejen samotnou definici této problematiky, ale i pronikání těchto látek za zdi věznice. Pátá kapitola je věnována vlivům na rozvoj jedince z oblasti psychologie, zde se zpracovatel věnuje definicím pojmů jako je osobnost, socializace, sociální učení a dále tato kapitola vymezuje vybrané aspekty penitenciární psychologie. Šestou kapitolou jsou mezinárodní systémy. Poslední kapitola popisuje postpenitenciární péči a definuje fungování Probační a mediační služby České republiky.

Empirická část je pak věnována samotné analýze stavu prevence penitenciární recidivy se zaměřením na teritoriální území Českých Budějovic, a to za pomoci dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření bylo provedeno ve Vazební věznici v Českých Budějovicích a probíhalo v měsíci listopadu 2018, po předchozím schválení vedením věznice. Tento dotazník byl koncipován pro dvě skupiny respondentů a obsahoval dvě části. První skupinou byli penitenciární recidivisté, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody a druhou skupinou pak byli občané žijící tzv. „řádným“ životem, pro které se dotazníkové šetření konalo na veřejně přístupných místech v Českých Budějovicích formou náhodného výběru. Cílem tohoto šetření bylo vytvoření výsledných profilů obou dotazovaných skupin, a tyto výsledky použít při rozkladu stavu prevence penitenciární recidivy do menších segmentů, dle druhu zaměření prevence. V druhé části dotazníku odpovídali pouze penitenciární

recidivisté a výsledky z této části dokreslují postoje těchto respondentů k problematice penitenciární recidivy. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 70 respondentů a každá skupina činila 35 dotazovaných osob. Vzor použitého dotazníku se nachází v přílohové části bakalářské práce. Výsledky tohoto šetření byly použity jako podkladový materiál pro určení oblastí, na které byla tato prevence rozložena.

2 Výkon trestu

Účelem výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „trest“) je prostředky stanovenými, dle jednotlivých ustanovení zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, působit na odsouzené tak, aby snižovaly nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedly po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti¹.

Vězeňská služba České republiky každoročně vydává statistické ročenky, ve kterých informuje například o průměrné ubytovací kapacitě, o průměrném stavu a o procentuálním vyjádření využitelnosti organizačních jednotek Vězeňské služby České republiky naposledy za rok 2017. Využitelnost ubytovacích kapacit za rok 2017 byla celkem 108,34%.²

2.1 Základní funkce trestu a jeho cíle

Ve společnosti zaujímají důležité místo dva aspekty, jedná se o prevenci a trest. V pedagogickém pojetí můžeme trest pojmout jako jednu z forem špatného motivačního působení či jako následek záměrně nesplněného nebo negativně splněného úkolu. Zatímco v celospolečenském kontextu je trest používán jako významný obranný mechanismus, který chrání společnost před takovým chováním a jednáním, které porušuje sociální konvence, normy nebo pravidla, také delikventním jedním, přičemž systém trestů je vymezen zákonem. Trest i odměna je jednou z nejdůležitějších základních výchovných prostředků, v nejobecnějším slova smyslu.

¹ ČESKO. Zákon č. 140/1961 Sb., *Trestní předpisy: redakční uzávěrka*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ s. 323

² MĀSIAROVĀ, L., *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017*, Dostupné z WWW :

[online] <<https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-2017.pdf>> [cit. 22. 3. 2019].

Funkce:

- 1) Preventivní (vyvarovat se všeho, co k trestu vede)
- 2) Informační (poukazuje na nesprávnost chování...)
- 3) Motivační (zlepšení chování či prospěchu)
- 4) Vztahová (vyjádření, často domnělého, vztahu – například rodič a dítě)

Účinná ochrana společnosti je hlavním účelem trestu, ve smyslu trestněprávním.

Uvedeny jsou tři mechanismy:

- 1) **Pouhá izolace pachatele** – týká se pachatelů, kteří se velmi špatně resocializují, a jejich korekce správného chování je velmi omezená. Jejich pobyt na svobodě je nebezpečný.
- 2) **Odstrašení** – podle zkušenosti potvrzuje omezenou účinnost. Působí jen na tu část jedinců, kteří se sociálně patologického jednání dopustí jen výjimečně.
- 3) **Regulace chování** – rozumí se tím, zejména změna chování ve smyslu opuštění nežádoucích návyků, sociálních skupin, vazeb, způsobů chování, hodnotové orientace apod., které v příčinném vzorci kriminálního chování hrají významnou roli. Je třeba mít stále na paměti vzájemnou provázanost osobnostních, sociálních, behaviorálních a situačních fenoménů, které jsou, zejména v případě vlastností osobnosti, schopností, poruch chování či poruch osobnosti jen velmi obtížně ovlivnitelné. Uplatnění trestu odnětí svobody v jeho tradiční podobě přestává odpovídat požadavkům současné doby. Objevují se požadavky především na „jemnější“ diferenciaci vězňů, klade se důraz na zacházení především s těmi, u kterých je předpoklad odklonu od kriminální kariéry a úspěšné reintegrace do společnosti.³

³ NETÍK, K., HÁJEK, S. a NETÍKOVÁ, D. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Praha : 1997, s. 26.

2.2 Druhy trestů

- Nepodmíněný trest odnětí svobody – je nejpřísnějším trestem, protože představuje nejzásadnější zásah do nejširšího okruhu základních lidských práv a svobod
- Podmíněné odsouzení
- Podmínečné odsouzení s dohledem – účelem je sledování a kontrola pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti. Dále odborné vedení a pomoc, aby pachatel v budoucnu vedl řádný život
- Výjimečný trest – odsouzení za zvlášť závažné trestné činy v době trvání od 20 do 30 let až doživotí
- Náhradní trest odnětí svobody – podstata toho trestu spočívá v tom, že představuje pojistku reálnosti primárně uloženého trestu a nastupuje v případě, že tento trest není vykonán, popř. jeho výkon je zmařen
- Trestní opatření odnětí svobody u mladistvých

Trest smrti

Trest smrti zrušilo Federální shromáždění v roce 1990 v podstatě bez jakéhokoli zájmu veřejnosti. Jeho zavedení vylučuje Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, jíž je Česká republika signatářem a která státy zavazuje, že trest smrti buď zruší, anebo jej do svého právního řádu nezavedou.⁴

2.2.1 Alternativní tresty

Má-li trest odnětí svobody skutečně zastávat roli krajního prostředku společnosti, musí být k dispozici efektivní systém trestněprávních alternativ. Současná právní úprava nabízí tyto alternativy:

⁴ MALÁ, D. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM 2003, s. 52-53.

- 1) Uvnitř systému trestního práva
 - Hmotného: alternativy k potrestání, alternativní tresty a alternativy k výkonu již uloženého trestu odnětí svobody
 - Procesního: tzv. odklony
- 2) Další alternativy

Tyto tresty se ukládají namísto odnětí svobody a měly by naplnit jejich účel. Zahrnuje tresty nespojené s odnětím svobody či s izolací pachatele od společnosti. V podmínkách českého trestního práva jsou k těmto alternativám kromě podmíněného odsouzení a podmíněného odsouzení s dohledem řazeny hlavně domácí vězení, obecně prospěšné práce a peněžitý trest. Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty:⁵

- Domácí vězení
- Obecně prospěšné práce
- Peněžitý trest
- Propadnutí majetku
- Propadnutí věci
- Samostatný trest propadnutí věci
- Propadnutí náhradní hodnoty
- Zákaz činnosti
- Výkon trestu zákazu činnosti
- Zákaz pobytu
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- Výkon trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání
- Ztráta vojenské hodnosti
- Vyhoštění

⁵ ZÁGOROVÁ, M. ÚZ, *Trestní předpisy č. 1208*. Ostrava Hrabůvka : Sagit 2017, s. 24-25

2.3 Výkon trestu v Českých Budějovicích

Vazební věznice je spolu s krajským soudem umístěna v budově bývalého justičního paláce, vybudovaného v roce 1905. Celý stavební komplex se nachází v centru jihočeské metropole. V posledních letech prochází rozsáhlou rekonstrukcí a modernizací. Ubytovací kapacita je 265 míst, z toho 105 pro obviněné ve vazbě a 160 pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody. Výkon vazby je zabezpečován ve standardních celách a v oddělení se zmírněným režimem. Trest odnětí svobody vykonávají odsouzení v typu věznice s ostrahou se středním a vysokým stupněm zabezpečení, kam se vybírají vězni splňující zdravotní, profesní a další požadavky nutné k zařazení do pracovního procesu.⁶

⁶Vazební věznice České Budějovice [online]., Dostupné z WWW : < <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-ceske-budejovice/o-nas/> > [cit.2.2.2019].

3 Penologické aspekty

Tato věda se zabývá trestem a trestáním, nebo také výkonem všech trestů a jejich účincích. Penologie je také chápána jako nauka, která se zabývá reálným výkonem trestů a všech ochranných opatření, ale také zahrnuje i část alternativních trestů (sankcí), další penologické myšlenky, procesy, vztahy, jevy a v neposlední řadě zákonitosti.⁷

3.1 Vliv trestu odnětí svobody

Dlouhodobé věznění začne vězeň chápat spíše jako jiný způsob života než jako trest, když se adaptuje. V tom případě se vytrácí negativní emoční náboj trestu jako takového. Dochází k oddělení činu od činitele – pachatel si nepřipouští, že je vězněm pro to co spáchal proti zákonu, ale ujišťuje se, že strádá ve vězení kvůli společnosti nebo jiným lidem. V tomto svém utvrzování je často nepřimo podporován některými jednotlivci a skupinami, různými sdělovacími prostředky či organizacemi, kteří si neuvědomují jaký je vlastně problém trestu a trestání v celé jeho šíři. Nejčastěji potlačují to, co si museli vytrpět oběť nebo oběti, jak se na to dívají pozůstalí apod. V žádném případě nejde o to, aby pachatel chápal trest jako odplatu, ale aby bylo minimalizováno riziko, že obětí stejného pachatele nepřibude.

3.2 Život ve věznici

O nástupu do vazby rozhoduje soud, dle jednotlivých ustanovení zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), musí být též odůvodněno skutkovými okolnostmi. Soudce, jemuž byl obviněný dodán, musí obviněného neprodleně vyslechnout, rozhodnout o vazbě a rozhodnutí oznámit do 24 hodin od doby kdy mu byl obviněný dodán. Obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava.⁸

⁷ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I*. Liberec 2007, s. 12

⁸ ZÁGOROVÁ, M. ÚZ: *Trestní předpisy č. 1208*. Ostrava Hrabůvka : Sagit 2017, s. 145

Druhy vazby:

- a) Útěková
- b) Koluzní
- c) Předstižná

Když je obviněný zatčen, a je na něho uvalena vazba, ocitá se ve vazební věznici. Z hlediska duševního zdraví a dopadů na psychiku člověka je vazba daleko závažnějším zásahem než výkon trestu odnětí svobody, který je odlišnou životní situací.⁹ Tito lidé jsou podrobeni daleko větším a razantnějším omezením než odsouzení ve výkonu, například telefonování, návštěvy, korespondence, i když je proklamována presumpce nevinny.

Rozsudek a nástup trestu

V tuto chvíli se z obviněného stává odsouzený.

Zdi věznice oddělují odsouzené od bezúhonných občanů.

Existují dva typy věznic: 1) s ostrahou

2) se zvýšenou ostrahou

Příjem do věznice

Do výkonu lze přijmout odsouzeného jen na základě písemného nařízení výkonu trestu vyhotoveného soudem. Není-li k nařízení k výkonu trestu připojeno písemné vyhotovení pravomocného rozsudku, soud je věznici zašle dodatečně.

Při přijetí do výkonu trestu musí být odsouzený prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi podle tohoto zákona a řádu výkonu trestu a s vnitřním řádem věznice. Písemné vyhotovení seznámení s právy a povinnostmi v jazyce státu, jehož je občanem, nebo v jazyce, kterému rozumí, se bez odkladu předá odsouzenému.¹⁰

⁹ ČERNÍKOVÁ, V. a SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: 2002, s. 64

¹⁰ ZÁGOROVÁ, M. ÚZ: *Trestní předpisy č. 1208*. Ostrava Hrabůvka : Sagit 2017, s.324-325

Vězeňská služba má povinnost dát zprávu o přijetí odsouzeného:

- Soudu
- Sociálnímu kurátorovi
- Generálnímu ředitelství VS (centrální evidence vězňů)
- Vojenské správě (muži nad 17 let a vojáci, či vojáci v záloze)
- Policii ČR v místě bydliště
- Příslušnému plátcí důchodu – u důchodců

Okamžitě po přijetí do věznice je odsouzený poučen o právech a povinnostech a následně podepíše o svém poučení záznam. Poté je z bezpečnostních důvodů provedena osobní prohlídka celého těla (provádí jí osoby stejného pohlaví jako je odsouzený) a prohlídka všech osobních věcí. Dále se provádí protiepidemická a hygienická opatření – osprchování, výměna oblečení špinavého za čisté, u té příležitosti je oholen a ostříhám pouze v případě, že s tím sám souhlasí. Věci, které má u sebe a nesmí na celu, jsou zapsány a dány do úschovy. Nakonec je odsouzený podroben lékařské prohlídce.

Odděleně se umisťují odsouzení muži od odsouzených žen, odsouzení s infekčním onemocněním nebo u nichž je podezření na infekční onemocnění a dále.¹¹ Dospělí a mladiství, obvinění pro více či méně závažné trestné činy nebo spolupachatelé trestného činu či kuřáci a nekuřáci. U cizinců se berou ohledy na to, aby se mezi sebou byli schopni obvinění domluvit.

Ve výkonu trestu je čas na sebezpoznání vězně. Jiný vztah si tvoří obvinění s pracovníkem VS a jiný odsouzení. Odsouzení přicházejí na delší dobu a při různých činnostech, práci či při sportovních akcích se lépe projevuje jejich charakter.

Během prvního týdne jsou vězni rozděleni do cel podle vnitřní diferenciaci. Do tří týdnů od nástupu je na nástupním oddělení sestavena psychologická, pedagogická a sociální anamnéza. Vězeň je postupně vyšetřován lékařem, psychologem, pedagogem a sociální pracovníci, poté zasedne odborná komise k posouzení celkového hodnocení osobnosti odsouzeného. Je zpracována komplexní zpráva a návrh na resocializační program.¹²

¹¹ ZÁGOROVÁ, M. ÚZ: *Trestní předpisy č. 1208*. Ostrava Hrabůvka : Sagit 2017, s. 325

¹² SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I*. Liberec 2007, s.21

Resocializační program odsouzený je povinen podepsat, tím je zavázán, že jeho spolupráce s pracovníky vězeňské služby při naplňování účelu výkonu trestu odnětí svobody, bude aktivní. Tvorba tohoto programu je odvozena z podmínek v dané věznici a ze znalosti schopností a zájmů jednotlivého odsouzeného. Jedná o dohodu, která je potvrzena smlouvou mezi vězněm – klientem a personálem. Během výkonu může být resocializační program doplňován, anebo může být změněn podle dalších dohod mezi odsouzeným a vychovatelem, popřípadě dalšími zaměstnanci oddělení výkonu trestu. Je počítáno i s tím, že odsouzený odmítne spolupracovat s pracovníky vězeňské služby na svém programu – v tom případě s ním bude zacházeno podle minimální resocializačního programu (podle přísnějších pravidel).

Co se týká ubytování odsouzených, jsou ložnice vybaveny nábytkem, postelemi, skříňkami, židlemi a stoly. Sociální zařízení (umyvadlo a záchod) není zpravidla v ložnicích, ale na každém oddílu se nachází na chodbě a jsou společná. V ložnicích je povoleno na určitých místech pěstovat květiny, na stěnách mít vhodné obrazy, zatímco ve vazebních celách není toto povoleno. V kulturních místnostech se obvykle nachází stojan s televizorem, popřípadě akvárium. Strava se podává ve společných jídelnách.

3.3 Práva odsouzených

Základní povinnosti odsouzených

(1) Odsouzený je ve výkonu trestu povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice. Dále je povinen dodržovat opatření a pokyny podle zvláštních právních předpisů k zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární ochrany.

(2) Odsouzený je dále povinen

a) podrobit se osobní prohlídce v zájmu zajišťování vnitřního pořádku ve věznici a vyloučení toho, aby u sebe neměl věc, kterou by narušoval účel výkonu trestu,

- b) umožnit zaměstnancům Vězeňské služby kontrolu svých osobních věcí,
- c) podrobit se preventivní vstupní, periodické, mimořádné a výstupní lékařské prohlídce v rozsahu určeném lékařem nebo zvláštním právním předpisem, včetně nezbytných diagnostických a laboratorních vyšetření a očkování, a opatřením stanoveným orgány hygienické služby,
- d) strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací, a podrobit se úkonům nezbytným pro zpracování komplexní zprávy (§ 41 odst. 2),
- e) pokud onemocní, stane se mu úraz nebo je zraněn, tyto skutečnosti neprodleně ohlásit zaměstnanci Vězeňské služby,
- f) oznámit neprodleně zaměstnanci Vězeňské služby okolnosti, které mohou způsobit vážné ohrožení bezpečnosti jemu samotnému, spoluodsouzeným nebo věznicí, pokud se o nich dozví nebo je zjistil,
- g) podrobit se opatřením, která jsou nezbytná k potlačení výroby, držení nebo zneužívání omamných a psychotropních látek a jedů ve věznicí,
- h) dodržovat zásady hygieny,
- i) oznámit neprodleně věznicí skutečnost, že je poživitelem důchodu, výsluhového příspěvku, příspěvku za službu nebo má příjem podléhající dani z příjmu,
- j) odevzdat do úschovy věznice věci, jejichž držení s ohledem na jejich cenu, množství nebo způsob používání je zakázáno nebo je v rozporu s účelem výkonu trestu,
- k) uhradit náklady zdravotní péče provedené v zájmu zachování nebo zlepšení jeho zdravotního stavu nad rámec péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění nebo ze státního rozpočtu nad rámec mezinárodních dohod, kterými je Česká republika vázána.

(3) Odsouzeným je zakázáno

- a) navazovat styky s jinými osobami v rozporu s tímto zákonem nebo s pokynem vydaným na základě tohoto zákona,

- b) vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví,
- c) přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, fašismus a podobná hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a hrubost, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití návykových látek, jedů, výbušnin, zbraní a střeliva,
- d) hrát hry o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony; účastnit se loterií a jiných podobných her,
- e) tetovat sebe nebo jinou osobu anebo nechat se tetovat,
- f) předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně poškozovat na zdraví,
- g) bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, směňovat a darovat věci, které má v držení ve věznici.

(4) Vůči odsouzenému, který neoprávněně odmítá plnit své povinnosti a k nápravě nestačí výzva nebo napomenutí, užije Vězeňská služba v nezbytném rozsahu prostředky povolené zákonem.¹³

3.4 Programy s odsouzenými

Ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) je zpracován pro každého, podle psychologa, pedagoga, vychovatele, sociálního pracovníka a lékaře, program zacházení.

„Zahrnuje pracovní, vzdělávací, terapeutické a zájmové aktivity s diferenciovaným přístupem ke každému odsouzenému při jejich realizaci. Složení programu zacházení musí vždy sledovat dosažení účelu výkonu trestu. Odsouzený má mít možnost zvolit si z těchto programů, které správa věznice považuje za vhodné.

¹³ Česko, zákon č.169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody [online]. Dostupné z WWW : <<http://zakony-online.cz/?s103&q103=28>> , [cit. 11.2.2019]

Pokud si žádný z těchto programů nezvolí, účastní se minimálního programu stanoveného vnitřním řádem věznice.“¹⁴

Tyto programy musí být pravidelně vyhodnocovány. Jejich hlavním cílem je vytvoření předpokladů pro úspěšnou reintegraci.

Druhy programů zacházení:

- Terapeutické programy - speciální výchovné postupy (získávání sociálních dovedností prospěšných pro další život na svobodě)
- Volnočasové aktivity - rozvoj kulturních, jazykových, sportovních a rukodělných zálib a zájmů
- Pracovní programy – osvojení si návyků a dovedností
- Extramurální programy – přerušování výkonu trestu, vycházky
- Sociálně právní poradenství
- Obecné metody – jsou stanovené zákonem, předpisy a jinými právními normami, které upravují kázeň a pořádek, hygienu, práva a povinnosti, atd...

Důraz je kladen na specifickou osobnost odsouzených zejména při sestavování programů zacházení se zvláštními skupinami. Mezi ty se řadí mladiství, cizinci, matky s dětmi, trvale pracovní nezařaditelní (geronti, invalidi...), sexuální devianti, psychopati, problémoví uživatelé drog, dlouhodobě odsouzení či odsouzení na doživotí.

¹⁴ ČERNÍKOVÁ, V. a SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha 2002. s. 51

4 Návykové látky

O omamných látkách se vědělo už dávno. Užívaly se nejen k léčení, ale i k různým náboženským účelům a k povzbuzení člověka před bojem. Když se objevila Amerika, došlo k objevu i nových látek. Největší rozšíření nastalo až koncem 19. Století a začátkem 20. Století rozvojem farmakologie a medicíny. Z klasických drog, které se získávaly z indického konopí jako je marihuana a hašiš, anebo máku, z kterého se získávalo opium, byly izolovány další alkaloidy. Z opia se získává morfin, heroin, kodein a další látky. Chemicky byly syntetizovány barbituráty, dále byl objeven kokain, lysergamid (LSD) a další halucinogeny. V současnosti lze na trhu najít obsáhlé množství i dalších látek, na kterých vzniká chorobná závislost. K těmto látkám lze přiřadit i těkavé látky jako je například toluen, kofein, nikotin a alkohol. Prvotní účel drog je léčit, zbavovat tělo bolestí a úzkostí. Z dějin je ale dobře známo, že pomocí těchto látek chtěli lidé uchopit to, co je přesahuje (náboženské a umělecké jevy). Hromadná drogová móda současnosti je výrazem protestu a hledáním nové orientace.

Užívání drog úzce souvisí s psychickou slabostí, ve vztazích – společenských či rodinných, v sexuálních problémech či v neschopnosti orientovat se v životě. Jedním z nejčastějších důvodů, proč lidé upadají do závislosti na drogách, jsou nevyvážené vztahy v rodině – nezáměr nebo konfliktní vztah rodičů, osamělost či emoční strádání a osamělost. Nejrozšířenějším důvodem je pouhopouhá zvědavost, kdy jedince strhne parta a vliv negativních vzorů. Drogová závislost je nevyhnutelná, ještě když přistoupí kompletní neinformovanost o mechanismu působení užívaných látek. Jedním z projevů závislosti je ztráta normálního hodnocení, zeslabení vůle a ztráta svobody. Takováto závislost je až chorobná, je to určitý druh nemoci. U většiny drog se místo závislosti psychické přidružuje i závislost fyzická, kdy si lidský organismus na chemickou látku zvykne, a pokud ji nedostane a nemá ji, tak často dochází k různým nesnesitelným obtížím – abstinenční syndrom. Typický odvykací stav má za následek rozšíření zornic (při akutní intoxikaci naopak jejich zúžení), slzení výtoku z nosu, bolesti a křeče svalů, husí kůže, nevolnost a silná touha po droze.¹⁵

¹⁵ HÁLA, J. *Psychosociální práce s maladjustovanými osobami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005, s.15

Člověk, který je závislý téměř přestává myslet na něco jiného než na drogu, následně se mu tím rozbíjejí vztahy k lidem, práci a hodnotám. Rozpadá se jeho společenský i psychický život.

Člověk, který droze propadl a chtěl by se z toho dostat, by měl v první řadě vyhledat odborníky. Samotná léčba se skládá z několika fází a pro překonání drogové závislosti fyzické je zcela nezbytná. Jedinec by si měl stanovit určité zásady, měl by se učit nepovolovat všemu, co by chtěl, měl by se vyhýbat příležitostem, kde by ho to svádělo si drogu vzít. Nejlepším a nejideálnějším způsobem, jak se tomu vyhýbat je práce pro druhé, zejména pro nemocné, bezmocné a postižené. Důležitý je pocit štěstí to, že pomáhá a dělá radost druhému, ne to, že by dělal radost sobecky sobě. Pomoc pro druhé je vytrvalejší. Neodmyslitelnou částí léčby je podpora okolí. Její součástí je obrovská míra tolerance a povzbuzení, i při zpětných pádech.

4.1 Drogy ve vězení

Černý trh s drogami nebo léky s psychotropními účinky je ve věznici zcela normální. Je nedílnou součástí nedovolených aktivit. Má na svědomí mnoho konfliktů, rvaček, vydírání či šikany. Někteří vězni, kteří by měli užívat léky na svojí nemoc, prodávají nebo vymění za potraviny, cigarety, atd.

Největší zájem je, mimo klasických drog, o marihuanu, pervitin, heroin, LSD např. Rohypnol, Rivotril, dále léky na léčbu epilepsie, trankvilizéry, antiasthmatika, psychostimulancia. V menší oblibě jsou analgetika, barbituráty a sedativa. Velmi zajímavou skutečností je, že vězni, který na svobodě bral určitou drogu, je v podstatě jedno čím jí ve věznici nahradí. Na svobodě se jistě vrátí k té původní.

Odsouzený, který ve věznici pokračuje v požívání drog, je méně přizpůsobivý, problémový, je hůře snášenlivý se spoluvězni. Drogově závislý, který je pod vlivem nebo v abstinenčním syndromu, je velmi těžko edukativně ovlivnitelný. Je podpořeno jeho klesající schopnost adaptace, zvýšení se jeho konfliktní jednání nebo psychické selhání. Vězeňská služba se snaží tento problém řešit budováním specializovaných oddělení pro toxikomany (Věznice Plzeň, Věznice Opava – ženy apod.). Nutno tyto odsouzené separovat, kvůli riziku nabalování dalších osob, anebo je možnost vydírání závislého odsouzeného druhými, často bývá ponižován či nucen k homosexuálním stykům apod. Pokud se vězeň seznámí s drogu až v podmínkách trestu odnětí svobody,

odnese si s sebou na svobodu riziko závislosti. Tím bude nucen drogu vyhledávat pomocí kontaktů s dealery nebo návštěvami prostředí drogového podsvětí. Finanční prostředky začnou být nedostatečné a budou si je vyhledávat pácháním trestných činností.

4.1.1 Bezdrogové zóny

Jsou vytvořeny proto, aby oddělovaly vězně, kteří nebrali drogy v civilním životě od toho, aby nezačali ve vězení. Dále se soustřeďují na skupiny vězňů, kteří mají s drogou zkušenosti, ale nechtějí s tím po odsouzení pokračovat (chtějí se léčit) nebo když vše napovídá o tom, že by v tom dále po odsouzení pokračovali.

Cílem je minimalizovat průnik drog do vězení, bohužel se tam dostávají různými způsoby:

- Balíčky (ve VV při výměně prádla)
- Návštěvy
- Nedovolené obchodování s léčivý
- Prostřednictvím pracovně zařazených vězňů (pracují mimo objekt věznice)
- Korupce vstupujících osob včetně zaměstnanců VS
- Prostřednictvím vězňů, kteří se vrací po přerušení trestu...

5 Vlivy na rozvoj jedince

5.1 Obecná psychologie

Psychologie je věda, která zkoumá chování člověka, jeho duševní činnost, psychiku a její projevy. Chce porozumět prožívání, jednání a chování lidí, předvídat je a pomoci působit na ně. Předmětem jejího zájmu je především psychika člověka. Prožívání, zabezpečování orientace člověka v prostotu i v čase a ovlivňování regulace jeho chování a jednání, to vše zahrnuje psychika. Psychologie usiluje o poznání a porozumění.

Psychologie se uplatňuje v jakési síti různých „služeb“, které společnost nebo určitá skupina člověku poskytuje. Jde buď o specializovaná psychologická pracoviště, nebo je psycholog jedním z těch, kteří spolupracují např. s lékaři (psychologická pomoc dlouhodobě nemocným nebo po traumatech) – přispívají k řešení problémů.

Pedagogicko - psychologické poradny se zabývají především příslušnou problematikou vývojových, výchovných i výukových obtíží. Všechna pracoviště se podílejí na osvětové psychologické práci. Problémy drogově závislých rovněž pomáhají řešit psychologové.

5.2 Osobnost a její poznávání

Osobnost je převážně (byť ne výrazně) produktem učení, které se v raných fázích jejího vývoje označuje též jako primární socializace¹⁶. Nejsnáze se dokáže popsat vzhled osoby. Barva očí, velikost nosu, postava, barva vlasů, jaký má věk, pohlaví – tělesné znaky osoby. Relativně snadno se dá posoudit, do jaké třídy a školy chodí nebo kde pracuje, v jakém je sociálním postavení, jakou má rodinu, byt, zájmy – to vše se dá zařadit do společenské charakteristiky člověka. Při častějším styku s určitým člověkem se teprve podaří zjistit, co vše umí, co nezvládá, zjišťují se všechny schopnosti i dovednosti. Temperament se dá vypořádat z chování, jestli reaguje osoba rychle či pomalu, zda se rychle rozzlobí, nebo že reaguje klidně. Je-li patrné, že je člověk

¹⁶ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009, s.112

zodpovědný, svědomitý, pořádný nebo že se chová hezky k druhým, vypovídá to mnohé o jeho temperamentu a charakterových vlastnostech.

5.3 Socializace

Socializace zaujímá významné místo v sociální determinaci jedince. Jedná se o začleňování jedince do společnosti. Jde o celoživotní proces. Všechny teorie socializace vycházejí z předpokladu, že charakter člověka je socializací v ontogenezi vytvářen anebo přinejmenším podstatnou měrou spoluvytvářen. Rozdíly mezi lidmi jsou dány až tím, jak se na nich podepisují od nejranějšího věku rozdílné sociální okolnosti a osobní zkušenosti¹⁷. Socializace se uskutečňuje v mezilidských a společenských vztazích, vzájemným působením institucí, skupin, osob. Probíhá ve škole, v rodině, v různých vrstevnických skupinách atd. Socializace má někdy specifickou podobu záměrného působení (výchovy, osvojením si základních návyků a dovedností např. pozdravit. Na straně druhé jsou sociální stimuly, které působí nezáměrně, jde o působení televizi, videoher, filmů, ale také dospělé vzory. Je zcela běžné, že mezi těmito dvěma socializačními působeními se objevují určité rozpory, které se dále odrážejí v individuálním vývoji člověka a mohou jistě ovlivňovat příznivě i nepříznivě.

5.4 Sociální učení

Sociální učení se pomocí socializačního působení uskutečňuje v několika formách. Asociace (podmiňování), posilování (zpevnování) a observace (odezírání) se považuje za obecné mechanismy sociálního učení.

V běžných mezilidských vztazích, na každém kroku se naráží na různé odlišnosti mezi lidmi, dětmi i dospívajícími. Vývoj psychiky člověka se realizuje učením a zráním. Na vývoj jedince působí jak vnitřní biologické podmínky a vlivy prostředí, tak i jeho vlastní aktivita.

¹⁷ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, s. 163

Vlivy prostředí – zahrnují sociální prostředí, v němž člověk vyrůstá (vlivy vrstevníků, rodina, způsob výchovy...), přírodní klimatické podmínky či životní prostředí v širším slova smyslu...

Vnitřní biologické podmínky - tvoří vrozené předpoklady (dispozice a vlohy), které si člověk s sebou přináší na svět jako dědičnou výbavu, dále vlivy působící na vývoj dítěte v průběhu těhotenství matky, porodu, těsně po porodu (tj. období prenatální, perinatální a postnatální).

Vlastní aktivita – je neméně důležitý aspekt vývoje. Jedinec má určitou svobodu v tom, co sám ze sebe vytváří. Například už tím, že se miminko usměje na matku, vstupuje do interakce s ní a podporuje chování matky, které ho k úsměvu přivedlo.

5.5 Penitenciární psychologie

Penitenciární psychologie je součástí forenzní psychologie. Zabývá se psychologickou problematikou věznění člověka, jeho adaptací, prožíváním, psychologickými aspekty zacházení s vězněm včetně aplikace psychologických metod, penitenciární diagnostikou (zařazování odsouzených do skupin), vhodností pracovního zařazení vězně, expertizou pro posouzení možného podmíněného propuštění, interakcí vězeň – personál, psychologickým výběrem personálu apod. Nedílnou součástí snah penitenciární psychologie je i harm reduction – minimalizace negativních dopadů věznění na psychiku člověka. Obecně lze říci, že zkoumá psychologické „problémy procesu penitenciárního zacházení.“¹⁸

Penitenciární psychologie se zabývá následujícími úkoly:¹⁹

- a) Zkoumá osobnost odsouzeného z hlediska jeho individuálních zvláštností, vývoje osobnosti, delikventního jednání a prognózy dalšího sociálního chování. Na základě těchto poznatků může lépe stanovit správný výchovný program,
- b) Zkoumá individuálně psychologické, sociálně psychologické problémy života ve věznicích pro výkon trestu, zejména strukturu vztahů mezi odsouzenými,

¹⁸ ČERNÍKOVÁ, V. a SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. s.9

¹⁹ Tamtéž, s.9

odsouzenými a personálem, dynamiku skupin a podskupin, problémy tzv. druhého života odsouzených,

- c) Zkoumá psychologické aspekty penitenciárního zacházení – účinnost výchovných metod a jejich vhodnost s ohledem na požadované změny chování odsouzených,
- d) Uplatňuje psychokorektivní působení na odsouzené (skupinové poradenství, skupinová psychoterapie, sociálně výchovkové metody apod.),
- e) Diagnostikuje změny chování odsouzeného v průběhu výkonu trestu odnětí svobody, v případě krizových stavů odsouzeného nebo v situaci, kdy odsouzení svým chováním hrubě porušují vnitřní řád,
- f) Psycholog na základě poznatků o osobnosti vězně dává podněty k volbě metod zacházení s vězněm,
- g) Psycholog se podílí na výběru personálu, zejména posuzuje psychologickou způsobilost pro výkon povolání příslušníka nebo zaměstnance vězeňské služby.

Penitenciární psycholog posuzuje lidi podle jejich psychické normy, tak podle jejich akcentované osobnosti. V podstatě pracuje s lidmi s poruchami adaptace, osobnosti, se sexuálními devianty, mentálně indisponovanými či s agresory. Nelze zapomenout ani na práci s odsouzenými cizinci, často pocházejí z naprosto odlišných kultur, s jinými sociálními návyky, tradicemi apod.

6 Vězení v zahraničí

6.1 Rusko

Nepochybně nejbližším dědicem tradic bývalého Sovětského svazu je Ruská federace. Ta má třetí největší počet vězňů na světě, za USA a Čínou, a to okolo jednoho miliónu. Avšak nepřekvapivějším rysem posledních let je fakt, že vládní ministři a úředníci se nepokoušejí zastírat tragédii jejich vězeňského systému a mají tendenci tyto věci zlepšovat. Asi dvacet procent všech vězňů je ve vazbě (pre-trial), to znamená, že dosud nebyli odsouzeni. Mnozí z nich jsou drženi v tzv. „vyšetřovací vazbě“. To je hlavní důvod přeplněnosti věznic. Typická ubytovací místnost má okolo 80m², kde by mělo být podle očekávání umístěno asi 20 vězňů. Ve skutečnosti je v této místnosti 40 paland, obvykle po třech nad sebou, sražených dohromady, takže vězni, kteří spí uvnitř tohoto seskupení, nemají ani světlo, ani čerstvý vzduch. Takhle jsou natlačeni proto, aby se maximálně využil zbývající prostor místnosti. Nechat žít i jen 40 vězňů v jedné takové místnosti by nemělo být tolerováno. Ve skutečnosti však může být v takovéto místnosti až 100 mužů. To znamená, že musejí spát na tři směny. Nejstarší nebo nejsilnější spí v noci. Ti, na které má přijít řada spát ve dne, se pravděpodobně zřeknou možnosti jít si jednou denně na jednu hodinu zacvičit na venkovní dvůr. Uprostřed místnosti bývá velký stůl s lavicemi kolem, u kterého ti, kterým se podařilo ukořistit místo, se mohou najíst. V rohu bývá naprosto nevyhovující umyvadlo s jedním vodovodním kohoutkem, který musí vyhovět všem vězňům na mytí a pití. Místnost bývá ověšena sušícím se osobním ošacením.²⁰

Obecně platí, že vězni opouštějí takovouto místnost jen tehdy, jdou-li k výslechu, anebo na jednu hodinu povinné vycházky denně. Navíc k normálním mřížím má každé okno zvenku ještě kovové, nebo ocelové žaluzie, které mají vězňům zabránit v komunikaci mezi celami, a které často zakrývají celé okno. Výsledkem je, že v místnosti není ani čerstvý vzduch, ani světlo. V zimě se z těchto místností stávají lednice, v létě pece, zvláště ve věznicích v oblasti středního Ruska. Takovéto prostředí je samozřejmě ideální pro vznik infekčních chorob. Ruské úřady samy odhadují, že asi deset procent vězňů má otevřenou tuberkulózu, mnozí z nich ji získali až ve vazbě jako přímý důsledek uvedených podmínek. Stejně jako v jiných zemích Evropského

²⁰ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 20 – 22.

společnosti, v Ruské federaci je de facto zrušen trest smrti. Jedním z důsledků je, že se vytvořila nová třída doživotních vězňů. Ti musejí čelit vidině nejméně 25letého pobytu ve věznici, z toho prvních deset let buď o samotě, nebo ve velmi malé skupince vězňů. I kdyby vedení věznic chtělo vypracovat slušný a lidský způsob zacházení s těmito novými typy vězňů, má svázané ruce, dokud zákon nestanoví podmínky, v jakých mají být tito vězni drženi. Důsledkem je, že vedení věznic vypracovalo plán na vytvoření zvláštních vězeňských kolonií pro doživotní vězně bez ohledu na důkazy z různých zemí o tom, že je výhodné držet doživotní vězně spolu s vězni s dlouhodobými tresty.

Je jen málo problémů, které by mohly oslabit úsilí většiny zainteresovaných vedoucích vězeňských pracovníků. Dokonce i mezi lidmi v Ruském Ministerstvu spravedlnosti a v Hlavní správě věznic (GUIN) je vůle začít změny, přičemž překážky jim mohou pomoci překonat experti z takových institucí, jakou je Rada Evropy, kteří přišli do Ruska s cílem poradit, jak reformovat tamější vězeňský systém. Rozsah, v jakém je ruská vláda připravena naslouchat těm, kteří přišli ze zemí se západním vězeňským systémem (jež dosahují reformami mnohem menších výsledků, ač mají mnohem více prostředků), je lekcí pro ostatní. Ruská vláda má před sebou ještě dlouhou cestu, odhodlání ji postoupit by mělo být inspirací pro vedení věznic i v ostatních zemích.²¹

6.2 Spojené státy americké

První kontakty s představiteli amerického vězeňství zahájil tehdejší generální ředitel Vězeňské služby ČR Dr. Karabec. Jeho následník Malý se později stal členem ACA, což je Americká vězeňská asociace, sdružující organizace a pracovníky působící pro oblast vězeňství. Zúčastnil se několika konferencí, kde byly zvány členské země, z východního bloku to byla pouze naše republika a Maďarsko.²²

Z poznatků vyplývá, že se v našem systému zapomíná, že ve vězení sedí lidé, kteří se tam dostali vlastní vinou. Tento aspekt je ve Spojených státech velmi zdůrazněn, nikdo o něm nepochybuje.

²¹ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 23 – 24.

²² MALÁ, D. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM 2003, s. 104

System amerického vězeňství je poněkud odlišný od našeho a je v podstatě odvozen od zemního, resp. státního uspořádání. V USA jsou tedy věznice federální, státní a regionální a podle závažnosti spáchaného trestného činu jsou nejtěžší - maximum, střední - medium a lehčí - minimum. Velkou výhodou pro vězeňství v USA je, stejně jako pro jiné resorty, dostatek financí a prostoru. Nové věznice se staví na velké ploše, kde je většinou čtyři až pět budov, mezi kterými vedou vyasfaltované chodníčky, jinak je všude tráva a nesmí chybět pochopitelně sportoviště – hřiště na basketbal, atletická dráha apod. Jedna budova je většinou vstupní, tam se nachází administrativa a operační středisko, v další je jídelna, učebny, místnosti na různé aktivity apod. Ve zbývajících se nachází ubytovny. Celý objekt je obehnan plotem, na němž jsou do kotoučů svinuté ostnaté dráty, které se pouhým dotekem rozvinou dolů a zabrání tak případnému pokusu o útěk. System střežení se nazývá perimetr, přičemž současně celý objekt objíždí 2-3 automobily s ozbrojeným řidičem – dozorcem. Co se týká ubytování, tak v ostraze byly klasické cely, vždy po dvou. Okna nemají mříže zvenčí, ale jsou zpevněna zevnitř, jsou neotvíratelná, ve věznicích je klimatizace.

V objektu věznice s dozorem jsou vězni umístěni v takových „kocích“, resp. kójiích, které jsou podél obvodu velké místnosti a rovněž uprostřed bez denního světla. U nás by toto bylo nepřipustné. V každé kóji jsou dvě postele nad sebou a naproti tomu malinká skříňka na nejnужnější věci. Po celém objektu, včetně společenských místností, je volný pohyb. Tento způsob ubytování v Americe není výjimečný. Na vězně je vidět bezprostředně po projití kolem kóje, ať už shora nebo z boku, neboť zde nejsou dveře ani závěs. Respekt vězňů však na rozdíl od našich věznic, kde se mnohdy vytratil díky pseudohumanistům, je vyžadován a je také zřejmý.²³

6.3 Ukrajina

Vězeňství Ukrajiny se potýká s mnoha obdobnými problémy jako vězeňství v Rusku. Úhrnem jde o takové problémy, jakými jsou např. přeplněnost věznic, nedostatek financí, špatný výcvik personálu, nedostatečné zaměstnávání vězňů a špatný zdravotní stav vězňů, zvláště pokud se týká infekčních chorob. Pomineme-li snahu několika angažovaných jedinců pracujících uvnitř vězeňského systému. Ukrajina jen

²³ MALÁ, D. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003, s. 105-107

velmi pomalu rozjíždí skutečný proces změn vězeňského systému. Hlavním důvodem je nedostatek vůle na úrovni politické. Na úrovni vedení věznice narůstá potřeba začít se skutečnými změnami. Jako příklad můžeme uvést reakci vlády na velmi důrazné doporučení Rady Evropy, platné pro všechny budoucí členy EU, že zodpovědnost za vedení věznic má být převedena z ministerstva vnitra na ministerstvo spravedlnosti. Většina států, včetně Ruska, tuto změnu zavedla. Ukrajina má k tomu velmi silný odpor, v neposlední řadě i pro pochopitelnou obavu, že to zhorší podmínky zaměstnávání vězeňského personál. Uniformování příslušníci ministerstva vnitra mají mnoho výhod, včetně možnosti volného pohybu, bezplatné lékařské péče, přiděleného bydlení a dodatkové dovolené. To jsou důležité výhody pro personál, který má nízký základní plat. V mnoha jiných státech jsou tyto problémy řešeny jako součást opatření mezi dvěma ministerstvy. Ukrajina rozhodla, že místo převedení zodpovědnosti za vězeňství z ministerstva vnitra na ministerstvo spravedlnosti má být založen nový Státní úřad pro výkon trestu. Navíc ke všem administrativním problémům zpracoval tento nový úřad závažnou zprávu, že v současné době není úmyslem většiny lidí z velení věznic přijmout radikální reformu. Tato zpráva byla přijata na nižších úrovních (ve věznicích) a byla pochopena tak, že Ukrajina sotva zahájí proces reformy. Ve stejné době však bylo možné zaznamenat, že započalo významné snížení celkového počtu vězeňské populace, a že v určitých oblastech, kde je vůle a nadšení pro změny, pokrok začal.²⁴

6.4 Norsko

Třetina věznic v Norsku funguje na principu otevřenosti. Dozorci nenosí zbraně, cely nemají mříže, vězni mají přístup k nožům i náradí v dílnách. A hlavně – mají důvěru. Pracují a učí se samostatnosti. Norský vězeňský systém je zaměřený na nápravu, ne trest. Ten spočívá jen v omezení svobody. Země nezná doživotí a nejvyšší sazba je 21let. Pobyt ve vězení je tak vlastně přípravou na opětovný život venku. A podmínky se mu snaží co nejvíce přiblížit.

Většina norských vězňů ale přinejmenším začátek výkonu trestu tráví v zařízeních podobných jako jinde ve světě, kde jsou na oknech mříže a kromě času, kdy se účastní skupinových aktivit, jsou zamčeni v celách. Ke konci výkonu trestu úřady rozhodují, jestli je přemístit do věznic s volnějším režimem, což je finální příprava na život na svobodě. Dovolené mají třeba i návštěvy příbuzných.

²⁴ Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004, str. 25.

Tresty v Norsku jsou většinou velmi nízké, obvykle nejsou delší než osm měsíců a téměř 90 procent trestů je kratších než jeden rok. V Americe je průměrná délka trestu 4,5 roku.

Nejvyšší sazba v Norsku je 21 let, tedy žádné doživotí nebo dokonce trest smrti. U vězňů, kteří by ale stále představovali nebezpečí pro společnost, je možné tento trest prodlužovat, a to až doživotně.

Norský vězeňský systém má v zemi své kritiky. Většina zločinců, která v Norsku opustí vězení, se do něj už znovu nevrátí. Recidiva je tam jedna z nejnižších na světě. Během dvou let se vrátí jen asi 20 procent vězňů.²⁵

²⁵ Dostupné z WWW : [online] <<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2213494-norsko-netresta-ale-napravuje-cely-bez-mrzi-a-dozorci-beze-zbrani-inspiruji-svet>> [cit.21.2.2019]

7 Postpenitenciární péče

Pro vězněného člověka je návrat do společnosti problémem, který řeší kromě penologie ještě další obory, například psychologie, pedagogika, právnické vědy, andragogika, sociologie a další. Po propuštění z vězení a návratu do běžného života se někteří ocitnou opravdu v náročné životní situaci.

Postpenitenciární péči dělíme na:²⁶

Nucenou – která je obvykle vymezená zákonem a v určité míře nadále propuštěného omezuje (např. probace, parola, ambulantní ochranné léčby apod.)

Dobrovolnou – znamená dobrovolné rozhodnutí klienta o zahájení, ale i ukončení kontaktu, např. nízkoprahová centra, charitativní organizace, atd.

Péče postpenitenciární by měla plynule navázat na péči penitenciární. Zejména u dlouhodobých trestů, včasné zahájení postpenitenciární péče, například snižuje riziko „šoku ze svobody“. Platí, že v prvních dnech se sociální pracovník snaží propuštěnému najít vhodné zaměstnání, ubytování, pomoc v oblasti pracovního práva a sociálně právních záležitostí, začlenění se do sociálního prostředí, rovněž může být poskytnuta i finanční podpora. Dále jsou klientovi nabízeny další aktivity – terapeutické, rodinná terapie, sociální výcvik atd. Nabízeny jsou také kontakty na charitativní organizace a NNO, zabývajícími se např. pomocí drogově závislým nebo propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, atd. Vše je závislé na motivovanosti propuštěného. Zdravotnická zařízení zaujímají v postpenitenciární péči zvláštní pozici zvláště ty, které vykonávají ochranné léčby – a to buď nařízené soudně, nebo z rozhodnutí klienta (dobrovolně).

V současnosti jsou vězni vykonávány tyto léčby:

- a) Protialkoholní
- b) Protitoxikomanické
- c) Sexuologické

²⁶ NETÍK, K., HÁJEK, S. a NETÍKOVÁ, D. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Praha: 1997, s.46

Přímo během výkonu trestu ve specializovaných odděleních ve věznicích.

Postpenitenciární péče znamená nabídku sociálních služeb propuštěnému tak, avšak může ji pojmout jako specifický druh sekundární a zejména terciární prevence a to v širokém spektru působnosti (recidiva kriminálního chování, relaps v oblasti alkoholu nebo drog, neadekvátní sociální jednání atd.).²⁷

Šance na úspěšnou reintegraci mají především mladí, prvotrestaní, bez poruch chování, s bohatšími a nenarušenými extramurálními vazbami či s pevnými a kvalitními pracovními návyky.

Naopak je u nás relativně vysoká recidiva, která vede k opakovanému selhávání propuštěných vězňů a tím i neúspěšné reintegrace, jsou to zejména problémy související:

- se socializací (dětství v dysfunkční rodině, náhradní výchova, oběť nebo pachatel šikany v dětství, nedelikventní chování v dětství, apod.)
- s duševním zdravím (ADHD nebo ADD, snížená mentální úroveň, alkoholismus, drogová závislost, přítomnost poruch osobnosti nebo socializace a chování, agrese, apod.)
- s kriminalitou (monotropní recidivista, trestná činnost se sexuální motivací či pod vlivem alkoholu nebo drog, neschopnost se vyrovnat se životními neúspěchy a nezdary, apod.)
- s pobytem ve vězení (opakované pobyty, agresivní chování, hladovky, sebepoškozování, ničení zařízení, pokračování v abúzu drog, apod.)
- se sociální situací (ztráta nebo odklon prokreační rodiny, absence pracovních návyků, bezdomovectví, bezradnost propuštěného, neochota osobního vkladu do úspěšné reintegrace – čekání a spoléhání se na pomoc, apod.)

Uvedené problémy je nesprávné vidět pouze tak, že je vina vždy na straně propuštěného vězně, nebo že je vina vždy na straně společnosti a jejich institucí (sociální péče, vězeňství, probační služby...).

²⁷ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, s.61

7.1 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba je státní organizace, která je mimo jiné zastoupena i v Českých Budějovicích. Snaží se předcházet penitenciární recidivě tím, že usiluje o začlenění pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů a obnovení respektu k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.

7.1.1 Probace

Probací se, pro účely zákona č. 257/2000 Sb., rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen „obviněný“), kontrola výkonu trestu nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.²⁸

7.1.2 Mediace

Mediací se, pro účely zákona č. 257/2000 Sb., rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.²⁹

²⁸ ČESKO. Zákon č. 140/1961 Sb., *Trestní předpisy: redakční uzávěrka*. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ s. 423

²⁹ Tamtéž, s. 423

8 Výzkum v oblasti penitenciární recidivy

8.1 Specifikace provedeného výzkumu

Provedený výzkum se zabývá analýzou stavu prevence penitenciární recidivy v Českých Budějovicích. Výzkum je zaměřen na recidivisty vykovávající trest odnětí svobody ve Vazební věznici v Českých Budějovicích, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody. Dílčím výstupem je profil občana žijícího tzv. „řádným životem“. K porovnání těchto účastníků výzkumu bylo použito dotazníkové šetření. Dotazníkové šetření bylo provedeno za účelem zmapování osobnostních profilů, sociálních profilů a jiných aspektů ovlivňujících penitenciární recidivu. Takto získaná data poslouží k stanovení okruhů, na které by měla prevence penitenciární recidivy cílit.

8.1.1 Stanovení okruhu faktorů

Jako informační přípravu výzkumu je nutné si stanovit okruh faktorů ovlivňujících vznik penitenciární recidivy. V souladu se zjištěnými informacemi z teoretické části se jedná o ovlivňující faktory z oblasti psychologie, sociologie a penologie.

8.1.2 Sběr dat

Ke sběru dat bylo použito dotazníkové šetření, které se konalo v listopadu roku 2018. Zúčastnilo se 70 respondentů, jedna polovina byla tvořena penitenciárními recidivisty a druhá polovina občany žijícími tzv. „řádným“ životem. Šetření se uskutečnilo ve Vazební věznici v Českých Budějovicích a dále na místě veřejnosti přístupném formou náhodného výběru. Získaná data slouží pouze pro potřeby této bakalářské práce. Dotazník je anonymní a obsahuje dvě části. První část je společná pro všechny respondenty. Ve druhé části odpovídají pouze respondenti, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody.

8.2 Zpracování dat

Zpracování dat proběhlo vyhodnocením odpovědí a porovnáním výsledků obou skupin respondentů.

8.2.1 Výsledky společné části dotazníku

➤ Věk

První položka dotazníku byla zaměřena na věk respondentů obou skupin. Věková hranice byla stanovena od dovršení patnáctého roku života. U respondentů, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody, byl věkový průměr 38 let. Průměr 37 let byl zaznamenán u respondentů žijících řádným životem.

➤ Pohlaví

Další položka dotazníkového šetření byla zaměřena na pohlaví respondentů.

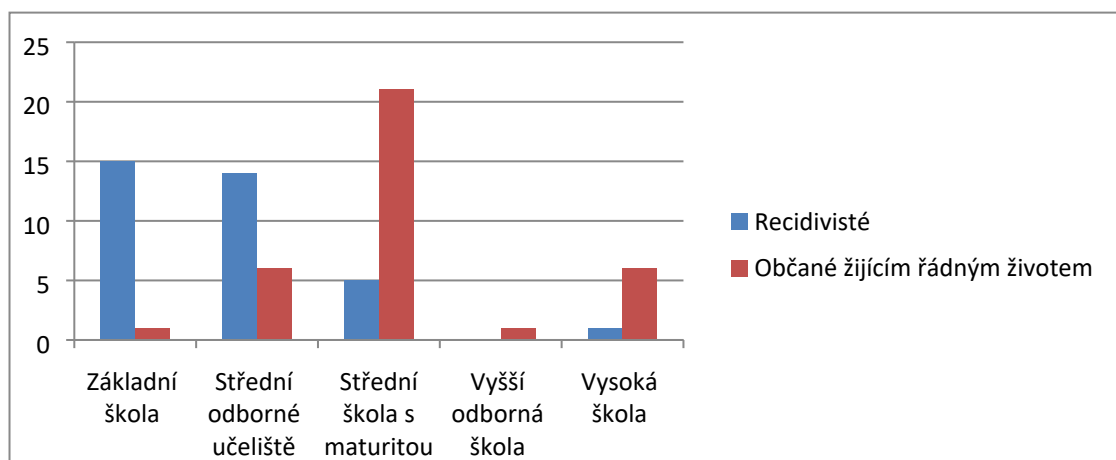
- Ženy - Celkem se zapojilo do dotazníkového šetření 25 žen. Z nich byly 4 ženy, které byly dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody a 21 žen žijících řádným životem.
- Muži - Celkem se zapojilo do dotazníkového šetření 45 mužů. Dotazovaných bylo 31 mužů, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody a 14 mužů žijících řádným životem.

➤ Vzdělání

Tato položka dotazníku se zaměřovala na nejvyšší ukončené vzdělání respondentů.

- Základní škola - 15 respondentů, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody a 1 respondent žijící řádným životem.
- Střední odborné učeliště - 14 respondentů, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody a 6 respondentů žijících řádným životem.
- Střední škola s maturitou - 5 respondentů, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody a 21 respondentů žijících řádným životem.
- Vyšší odborná škola - 1 respondent žijící řádným životem.
- Vysoká škola - 1 respondent, který byl dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody a 6 respondentů žijících řádným životem.

Graf č. 1 – Vlastní výzkum. *Nejvyšší dosažené vzdělání?*

➤ Finanční příjem

Tato položka poukazuje na finanční zajištění respondentů. Ze skupiny, penitenciárních recidivistů, má stálý finanční příjem 21 dotazovaných a ze skupiny, netrestaných občanů, má stálý finanční příjem 32 dotazovaných.

➤ Fungování rodiny v době dospívání

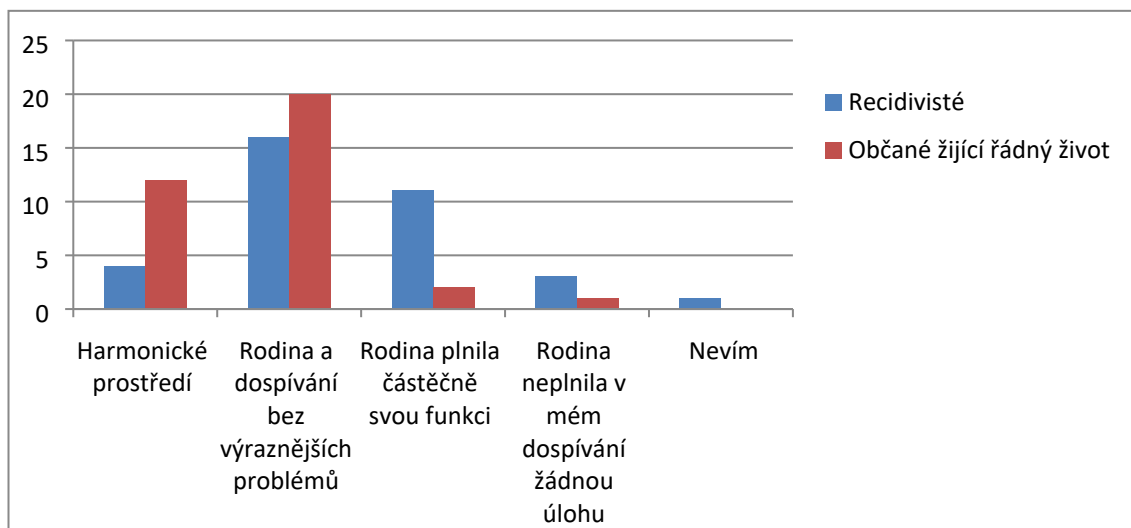
Každý z respondentů hodnotí fungování své rodiny v době dospívání. Dotazovaní, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody, hodnotí fungování své rodiny jako:

Harmonické prostředí měli 4 respondenti. Rodinné vztahy a dospívání jedince bez výraznějších problémů uvádí 16 dotázaných. 11 respondentů mělo rodinu, která plnila jen částečně svou funkci. Rodina, která neplnila v dospívání a výchově žádnou úlohu, byla u 3 dotazovaných. 1 respondent se nezúčastnil hodnocení.

Dotazovaní občané žijící řádným životem hodnotí fungování své rodiny jako:

Harmonické prostředí mělo 12 respondentů. Rodinné vztahy a dospívání jedince bez výraznějších problémů uvádí 20 dotázaných. 2 respondenti měli rodinu, která plnila jen částečně svou funkci. Rodina, která neplnila v dospívání a výchově žádnou úlohu, byla u 1 dotazovaného.

Graf č. 2 – Vlastní výzkum. *Jak hodnotíte fungování rodiny v době Vašeho dospívání?*

➤ **Faktory ovlivňující proces socializace a výchovy**

Tato položka vede k vlastnímu hodnocení významu skupin hrajících roli v procesu socializace a výchovy jedince.

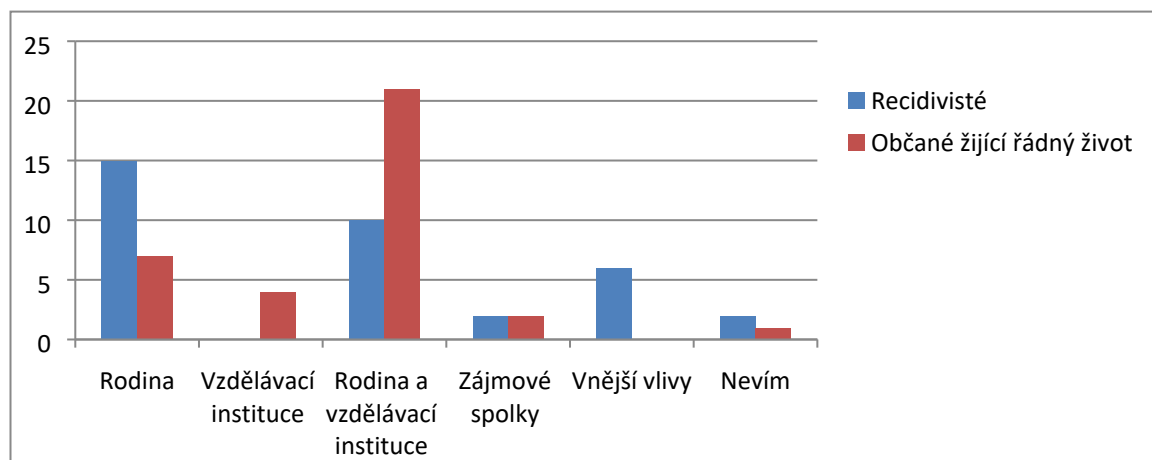
Skupina penitenciárních recidivistů hodnotí význam těchto faktorů takto:

Samotná rodina hraje významnou roli u 15 dotázaných. Rodina i škola mají velký význam pro 10 dotázaných. Zájmové spolky označili 2 respondenti. 6 dotázaných uvedlo, že největší význam sehrály vnější vlivy pouličního prostředí. 2 respondenti se nezúčastnili.

Skupina občanů žijících řádným životem hodnotí významné faktory takto:

Samotná rodina hraje významnou roli u 7 dotázaných. 4 respondenti označili vzdělávací instituce jako jejich významnou skupinu. Rodina i škola má velký význam pro 21 dotázaných. Zájmové spolky označili 2 respondenti. 1 respondent se nezúčastnil.

Graf č. 3 – Vlastní výzkum. *Které skupiny měli největší význam v procesu Vaší socializace a výchovy?*

➤ **Omamně a psychotropní látky**

U této položky dotazovaní vyjadřovali svůj postoj k drogám a své osobní zkušenosti s omamnými a psychotropními látkami.

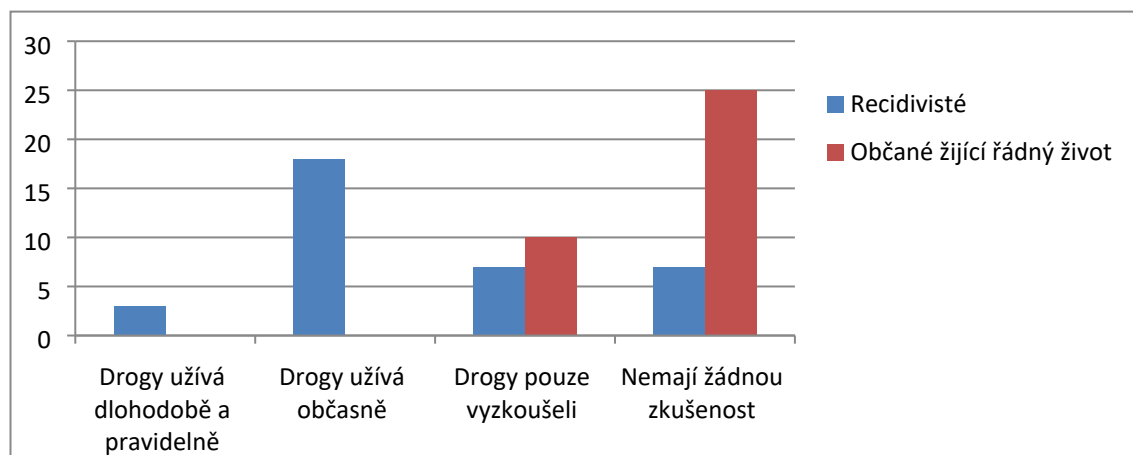
Skupina penitenciárních recidivistů hodnotí význam těchto látek takto:

Drogy užívá dlouhodobě a pravidelně 3 dotazovaní. Občasně drogy užívá 18 respondentů. 7 dotazovaných uvedlo, že tyto látky pouze vyzkoušeli. S omamnými a psychotropními látkami nemělo zkušenost 7 respondentů.

Skupina občanů žijících řádným životem hodnotí význam těchto látek takto:

Omamně a psychotropní látky vyzkoušelo celkem 10 dotazovaných. Žádnou zkušenost s těmito látkami nemělo 25 respondentů.

Graf č. 4 – Vlastní výzkum. *Jaká je Vaše osobní zkušenost s omamnými a psychotropními látkami (drogy)?*

➤ **Pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody**

V této položce respondenti hodnotí, jak velký mají strach a obavy z případného nástupu a pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody.

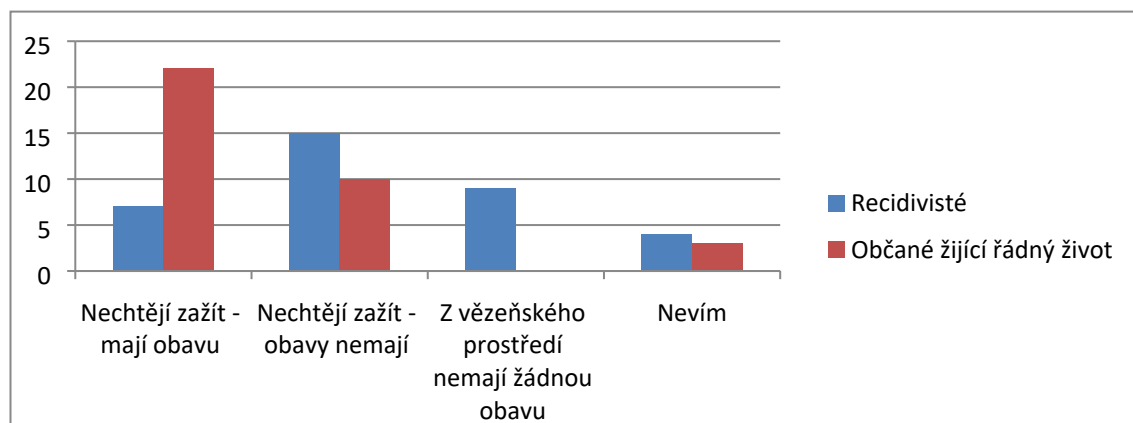
Respondenti, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody, hodnotí svůj postoj takto:

Velkou obavu má 7 dotazovaných a nechtějí tuto situaci dále zažít. 15 respondentů nechce výkon trestu odnětí svobody dále zažít, ale obavy z takové situace nemá. Z vězeňského prostředí nemá žádnou obavu 9 dotazovaných.

Skupina občanů žijících řádným životem hodnotí svůj postoj takto:

Výkon trestu odnětí svobody nechce zažít 22 respondentů a má z něj velkou obavu. 10 dotazovaných nechce takovou situaci nikdy zažít, ale obavy nemá.

Graf č. 5 – Vlastní výzkum. *Jaký postoj máte k nástupu a pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody (vězeňské prostředí)?*

8.2.2 Vyhodnocení druhé části dotazníku

V této části dotazníku odpovídají pouze respondenti, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody

➤ Výkon trestu odnětí svobody

Tato položka v druhé části dotazníku zkoumá, kolikrát byla dotazovaná osoba ve výkonu trestu odnětí svobody. Výsledná průměrná hodnota je 4 pobyty ve výkonu trestu na jednoho respondenta.

➤ Stabilní bydlení

Tato položka se zabývá skutečností, jestli mají respondenti stálé a trvalé bydlení. Stálé a trvalé bydliště má 22 zúčastněných osob a 13 osob uvedlo, že takové bydliště nemá.

➤ Rodinné zázemí

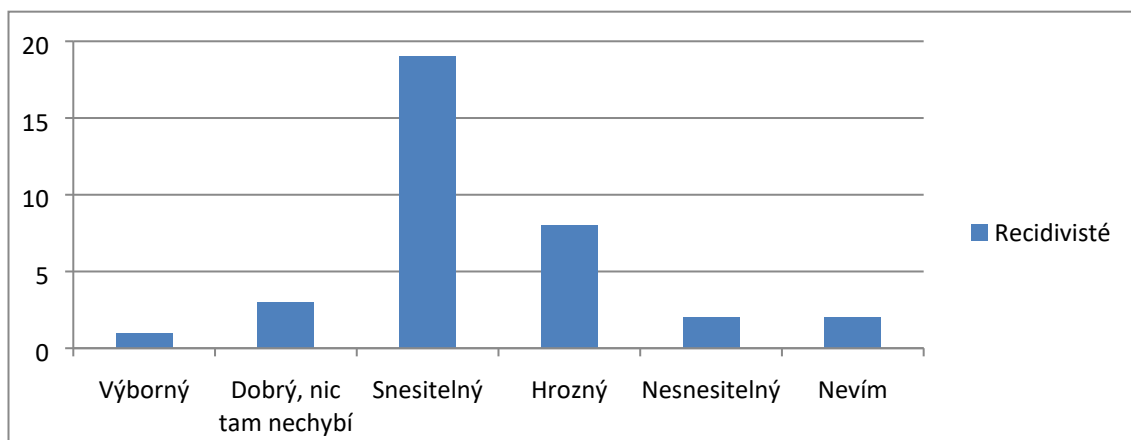
Tato otázka mapuje, kolika respondentům jejich rodina vytváří stabilní rodinné zázemí. Stálé a stabilní zázemí, ve své rodině, má 19 respondentů a 16 dotazovaných uvedlo, že takové zázemí ve své rodině nemají.

➤ Život ve výkonu trestu odnětí svobody

Respondenti, kteří mají zkušenost s výkonem trestu odnětí svobody, hodnotí pobyt ve věznici takto:

- Život ve věznici je výborný a dochází zde k uspokojení veškerých potřeb, uvedl 1 dotázaný respondent.
- Život ve věznici je dobrý, nic mi zde nechybí, ale nevyhledávám to. Uvedli 3 dotazovaní respondenti.
- Život ve věznici je snesitelný, dostává se mi zde pravidelného režimu a základních potřeb. Uvedlo 19 respondentů.
- Život ve věznici je hrozný, mé potřeby jsou výrazně omezeny, uvedlo 8 respondentů.
- Život je ve výkonu nesnesitelný, uvedli 2 respondenti.

Graf č. 6 – Vlastní výzkum. *Jaký je pro Vás život ve výkonu trestu odnětí svobody?*

➤ Probační a mediační služba České Republiky

Tato položka analyzuje spolupráci s Probační a mediační službou České Republiky, nebo s jinými instituty, v oblasti integrace osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a v oblasti prevence recidivy. S těmito službami má zkušenost 16 osob.

8.2.3 Vyhodnocení vzniklých profilů obou skupin respondentů

Získaná data poslouží k sestavení profilů osob, obou dotazovaných skupin. Porovnáním těchto profilů získáme rozdíly v jednotlivých oblastech výzkumu a na tyto poznatky budou cílit případné návrhy na zlepšení prevence penitenciární recidivy v Českých Budějovicích.

➤ **Profil respondenta, který byl dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody**

Dle výsledků dotazníkového šetření se jedná o muže, kterému je v průměru 38 let a byl již 4x ve výkonu trestu odnětí svobody. Jeho nejvyšší dosažené vzdělání je základní, nebo střední odborné s výučním listem. Fungování jeho rodiny v době jeho dospívání hodnotí jako bez výraznějších problémů, anebo jeho rodina plnila svou funkci pouze částečně. Rodina a vzdělávací instituce měly největší význam v procesu jeho socializace a výchovy. Finanční zajištění nemá zrovna jednoznačné. Drogy užívá občasně, nebo je pouze vyzkoušel. Další pobyt ve věznici nechce zažít, ale nemá z něj obavu a strach. Život ve věznici hodnotí jako snesitelný.

➤ **Profil respondenta, který žije tzv. „řádným“ životem**

Dle výsledků dotazníkového šetření se jedná o ženu, které je v průměru 37 let a má stálý finanční příjem. Její nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské s maturitou. Fungování její rodiny v době jejího dospívání hodnotí jako harmonické, nebo bez výraznějších problémů. Rodina a vzdělávací instituce měly největší význam v procesu její socializace a výchovy. S drogami nemá žádnou zkušenost, nebo je pouze vyzkoušela. Pobyt ve vězení nechce zažít a má z něj větší či menší obavu.

➤ **Srovnání a vyhodnocení profilů obou skupin respondentů**

Z výsledků dotazníkového šetření a následného porovnání obou profilů vyplývá, že rozdíly mezi těmito skupinami jsou výrazné v oblastech:

- Nejvyšší dosažené vzdělání
- Funkce rodiny
- Finanční zajištění
- Vztah k omamným a psychotropním látkám

- Absence strachu z výkonu trestu odnětí svobody

Zpracovatel práce si tyto rozdíly vysvětluje tak, že právě v těchto oblastech se má preventivně působit k zabránění vzniku penitenciární recidivy. Dále je zjevné, že působení prevence musí cílit na současné penitenciární recidivisty, ale také hlavně musí preventivně působit od narození každého jedince k zabránění vzniku tohoto fenoménu.

8.3 Dílčí analytické výstupy stavu prevence

Při analýze stavu penitenciární prevence, zpracovatel práce rozebere tuto prevenci v oblastech, které vyplývají z výsledků dotazníkového šetření nebo přímo souvisí s danou problematikou. Tyto oblasti prevence lze rozdělit do tří úrovní preventivních aktivit:

- Primární prevence** zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity orientované zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména dětí a mládeže (využívání volného času, možnosti sportovního vyžití). Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v lokálních společenstvích.
- Sekundární prevence** se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti (specializovaná sociální péče), sociálně patologickými jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, gamblerství, povalečství, vandalismus, interetnické konflikty, dlouhodobá nezaměstnanost) a příčinami kriminogenních situací.
- Terciární prevence** spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob (tj. pracovní uplatnění vč. Rekvalifikace, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení). Jejím cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.³⁰

³⁰ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality druhé aktualizované vydání*, Brno 2016, s. 17-18.

➤ **Vzdělání**

Jak už zpracovatel uvádí v teoretické části bakalářské práce, vzdělání je velmi důležitou součástí socializace jedince, která má vliv na formování osob ve společnosti. Rozvoj jedince a vzdělávací funkci plní stát ukládáním povinné školní docházky, a tím i nepřímo přispívá k prevenci penitenciární recidivy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy realizuje preventivní činnost v oblasti rizikového chování, vydává metodiky a strategie. Tyto metodiky a strategie se následně aplikují ve školách. Mimo zákonnou povinnost vzdělání je další výchovný rozvoj v moci jedince nebo jeho rodiny. Problematika primární prevence rizikového chování je v kompetenci oddělení institucionální výchovy a prevence. V oblasti prevence zodpovídá MŠMT především za následující činnosti³¹:

- Koncepti, obsah a koordinaci v oblasti specifické primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy.
- Zpracovávání metodických, koncepčních a dalších materiálů souvisejících s problematikou specifické primární prevence rizikového chování.
- Přípravu materiálů legislativní povahy předmětné problematiky.
- Průběžné plnění úkolů vyplývajících z vládních usnesení, strategií a koncepcí a z nich vyplývajících akčních plánů jednotlivých resortů.
- V oblasti dotační politiky za přípravu, vyhlašování, administraci dotačních programů v oblasti specifické primární prevence rizikového chování, provádění vyhodnocení, kontrolu činnosti dotovaných subjektů, administraci žádostí o úpravu v čerpání položek.
- Spolupráci, koordinaci a organizaci pracovních setkání s krajskými školskými koordinátory prevence, metodiky prevence v PPP a pracovníky SVP působícími v oblasti primární prevence rizikového chování.
- Certifikace odborné způsobilosti programů primární prevence rizikového chování/činnost Výboru pro udělování certifikací.
- Řízení dalších pracovních skupin a poradních orgánů v rámci resortu.
- Participaci na pracovních skupinách a poradních výborech resortů a ostatních subjektů.

³¹ Sociální programy z prevence, dostupné z WWW: [online] <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence> [cit. 19.2.2019].

- Na základě analýz a realizovaných evaluací přijímání opatření k efektivní primární prevenci.
- Administraci, kontrolu a vyhodnocování programů ESF v oblasti působnosti.

➤ **Rodina**

Další součástí socializace je vliv výchovy a rodiny na jedince, což vede formování procesu utváření osobnostních vlastností. Cílem je zdravě fungující rodina bez sociálně patologických jevů, které by mohly vést ke kriminalitě dětí a mládeže. Sociálně-právní ochrana plní v Českých Budějovicích tuto funkci. Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména³²:

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

Dále se do prevence v Českých Budějovicích, která má za cíl zdravou rodinu, zapojuje i město České Budějovice a nespočet organizací.

➤ **Finanční prostředky**

Zajištění finančního příjmu a jeho udržení hraje velkou roli v životech všech lidí. Cílem je udržení stability jejich hodnot. Lidé propuštění z výkonu trestu odnětí svobody by se měli, v rámci prevence penitenciární recidivy a snadnější integrace do běžného života, hlásit na Úřadu práce České Republiky a České správě sociálního zabezpečení. Sociální kurátor poskytuje sociální služby a dávky. Zároveň poskytuje, doporučuje, případně zprostředkovává sociální, právní a psychologickou pomoc osobám, kterým hrozí bez pomoci společnosti sociální vyloučení a propadnutí se do chudoby, z důvodu jejich tíživé životní situace. Za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální

³² Česko, zákon č.359/1999 Sb. o sociálně - právní ochraně dětí. [online] Dostupné z WWW: < <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359> > [cit.26.2.2019]

zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením, jestliže zejména³³:

- a) je propuštěna z výkonu zabezpečovací detence, z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo
- b) je po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěna ze zdravotnického zařízení poskytovatele zdravotních služeb, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti, nebo
- c) je propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo
- d) nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez přístřeší, nebo
- e) je osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.

➤ **Omamné a psychotropní látky**

S konzumací drog bývá spojena i trestná činnost, proto se jedná o velmi škodlivé jednání, které ohrožuje toxikomana i společnost. Samotné užívání drog není postiženo a bývá provázeno silnou závislostí, jak autor uvádí v teoretické části bakalářské práce. Léčbu závislosti může nastoupit každý toxikoman sám a dobrovolně, nebo může být nařízena soudem. V Českých Budějovicích tuto léčbu zajišťuje psychiatrické oddělení Nemocnice České Budějovice a.s.. Na sociální úrovni v Českých Budějovicích působí Kontaktní centrum Prevent a jiné podobné organizace, které mají za cíl navázání kontaktu s uživateli, změnu rizikového chování u těchto lidí a ochranu společnosti před negativními dopady souvisejícími s užíváním návykových látek.

Zastřešujícím pojmem pro opatření snižující poptávku po drogách je prevence, kterou podle WHO rozdělujeme takto:

- 1) Primární prevence – předcházení užití drogy u populace, která s ní dosud není v kontaktu, nebo aspoň odložení kontaktu s drogou do vyšších věkových kategorií
- 2) Sekundární prevence – předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání závislosti u osob, které jsou již užíváním drogy zasaženi a postiženi, případně se na ni stali

³³ Česko, zákon č.111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi [online] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>> [cit. 21.2.2019]

závislími. Obvykle používána jako souborný název pro včasnou intervenci, poradenství a léčení,

- 3) Terciární prevence – předcházení vážnému či trvalému zdravotnímu a sociálnímu poškození z užívání drog. Radíme sem sociální rehabilitaci, doléčování, podporu v abstinenci, ale i prevenci zdravotních rizik u neabstinujících klientů³⁴.

➤ **Probační a mediační služba České Republiky**

Probační a mediační služba je státní organizace a je zastoupena i v Českých Budějovicích. Snaží se předcházet penitenciární recidivě tím, že usiluje o začlenění pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů a obnovení respektu k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci. Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Probační a mediační služba představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice³⁵.

➤ **Vězeňská služba České republiky**

Jedním z účelů výkonu trestu odnětí svobody je snaha působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život, jak již zpracovatel uvedl v teoretické části bakalářské práce. Vězeňská služba České republiky působí na odsouzené v rámci penitenciární recidivy v různých oblastech, a to formou terapeutických programů.

➤ **Prevence kriminality**

Penitenciární recidiva je vždy spojena s opakovaným pácháním trestné činnosti, proto činnosti v rámci prevence kriminality mají pozitivní výsledky i ve vztahu k penitenciární recidivě. Preventivní politika představuje ofenzivní strategii kontroly kriminality, jez spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací

³⁴ KALINA, K. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha 2003, s. 17

³⁵ Probační a mediační služba [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>> [cit. 21.2.2019]

sociálně patologických jevů a snižováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů. Okruh subjektů preventivní zahrnuje mimo OČTŘ – systém justice, policie, státní zastupitelství, soudy a vězeňství (které ovšem nehrají hlavní roli), i další instituce – např. nerepresivní orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty a jednotlivé občany. Prevence kriminality je vedle represe součástí trestní politiky.³⁶ Prevence kriminality je strukturována:³⁷

- a) Sociální prevence – představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páčání trestné činnosti. Sociální prevence je součástí sociální politiky. Efektivita sociální prevence je obtížně statisticky či ekonomicky měřitelná, lze na ní jen usuzovat, a to z hlediska odhadů sociálních perspektiv jedinců – objektů preventivního působení.
- b) Situační prevence – staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Nejefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, je však podmíněna adekvátní volbou opatření a finančními a personálními prostředky do ní vloženými. Těžiště odpovědnosti za opatření situační prevence nesou především občané a obce a v rámci vymezených kompetencí i Ministerstvo vnitra České republiky (dále jen „Ministerstvo vnitra“), respektive Policie ČR. V této souvislosti je nutno podotknout, že opatření působící na kriminogenní podmínky má své limity, a to především v možném přesunu kriminality, např. teritoriálně, časově, či na jiný druh trestné činnosti.
- c) Prevence viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů – je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a na psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Užívá

³⁶ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality druhé aktualizované vydání*, Brno 2016, s. 13

³⁷ Tamtéž, s. 16

metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni.

Závěr

Penitenciární recidiva je v dnešní době často zmiňované téma, které úzce souvisí s tzv. „přeplněností“ našich věznic. Jedná se o jev, který je nežádoucí pro stát a jeho struktury, ale i pro celou společnost. S penitenciární recidivou je vždy spojené páchaní trestné činnosti, od kterého tyto recidivisty neodradil předešlý výkon trestu odnětí svobody. Trest odnětí svobody je v České Republice vrcholným trestem ukládaným za trestnou činnost, a proto by měl za správných okolností plnit své funkce, a k penitenciární recidivě by nemělo docházet. Zpracovatel práce, při své osobní zkušenosti s tímto jevem, pozoroval určitou podobnost některých aspektů penitenciární recidivy. Analýza stavu prevence penitenciární recidivy byla pro bakalářskou práci hlavním cílem. Vedlejšími cíli pak bylo vytvoření profilu recidivisty a formulace návrhů na snížení penitenciární recidivy spolu se zlepšením postpenitenciární integrace osob do společnosti.

Provedeným dotazníkovým šetřením byly získány důležité podklady pro vymezení rozdílů obou dotazovaných skupin respondentů a následnou interpretaci výsledků. Cílem dotazníkového šetření bylo vytvoření modelového profilu penitencinárního recidivisty a profilu občana žijícího tzv. „řádným životem“. Účelem těchto profilů byla vzájemná komparace a vymezení oblastí, v kterých se liší. Následně byly oblasti dále podrobeny analýze. V rámci daného výzkumného šetření se potvrdila skutečnost, kdy současní recidivisté nedosahují vyšších stupňů vzdělání, jejich rodina neplnila řádně svou funkci, nemají dostatek stálých finančních prostředků, mají kladný vztah k omamným a psychotropním látkám a absentuje u těchto jedinců strach z dalšího pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody.

Při analýze stavu prevence penitenciární recidivy vycházel zpracovatel z výsledků předešlé výzkumné části a analyticko-syntetizující metodou rozebral prevenci do několika segmentů. Segmenty prevence byly dále rozděleny do tří částí dle zaměření. Primární prevence zahrnuje výchovné, vzdělávací a volnočasové činnosti zaměřené zejména na širokou veřejnost. Pozornost je zaměřena na výchovu dětí a mládeže. Základem primární prevence je rodina a vzdělávací instituce. Sekundární prevence je zaměřena na rizikové jedince a skupiny, u kterých hrozí riziko z páchaní trestné činnosti a opětovného návratu do výkonu trestu odnětí svobody. Tato činnost je často spojena s užíváním návykových látek. Terciární prevence usiluje o resocializaci

odsouzených a propuštěných osob z výkonu trestu odnětí svobody a jejich následnou integraci zpět do společnosti. V Českých Budějovicích můžeme zastoupení primární penitenciární prevence hledat v odvětvích vzdělávání a obnovení narušených funkcí rodiny, které zajišťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Sociálně právní ochrana dětí a jiné. Sekundární prevenci například zajišťuje v Českých Budějovicích psychiatrické oddělení Nemocnice České Budějovice a.s. a Kontaktní centrum Prevent. Do terciární prevence se v tomto městě zapojuje Vězeňská služba České republiky, Úřadu práce České Republiky, Česká správa sociálního zabezpečení a Probační a mediační služba České Republiky. Z výsledků výzkumné části vyplývá, že činnosti a programy v rámci prevence kriminality mají velký význam i pro prevenci penitenciární recidivy.

Závěrem lze konstatovat, že současní penitenciární recidivisté, kteří byli zapojeni v realizovaném výzkumném šetření, měli problémy v oblastech, na které se zaměřuje primární prevence, a proto se tato prevence jeví jako neúčinnější a měla by se dále rozvíjet. Dalším faktem je absence strachu z výkonu trestu odnětí svobody u jedinců, kteří mají s tímto trestem zkušenosti. Jednou z příčin je nastavení vlastních hodnot u jedinců, kteří trpí poruchami osobnosti a mají pokřivený žebříček těchto hodnot, v důsledku špatné výchovy, socializace a funkce rodiny. Obecně se dá přiklonit k názoru, že další příčinou je dlouholetý postoj českého vězeňství, který klade dlouhodobě důraz na humanizaci a holistický přístup k vězněným osobám v takové míře, že ostatní aspekty fungování a vývoje jsou poněkud v ústraní. Zvýšený důraz na aspekty primární recidivy a snaha upevnit význam výkonu trestu odnětí svobody, jako obávaného vrcholného trestu, jsou důležitými návrhy na snížení penitenciární recidivy. V rámci rozvoje a rozšíření výzkumu tohoto tématu zpracovatel práce doporučuje pokračovat v oblastech primární prevence penitenciární recidivy a v oblastech zkvalitňování přístupu Vězeňské služby České republiky k vězněným osobám.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BARNARD, M. *Drogová závislost a rodina*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-386-8.
2. ČERNÍKOVÁ, V. a SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1.
3. HÁLA, J. *Psychosociální práce s maladjustovanými osobami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-815-4.
4. HÁLA, J. *Bolest a naděje vězení, penologické eseje*, Triton Praha 2007, ISBN 978-80-7387-013-3
5. KALINA, K. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, c2003. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-86734-05-6.
6. MALÁ, D. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003. ISBN 80-7323-062-3.
7. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-x.
8. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.
9. NETÍK, K., HÁJEK, S. a NETÍKOVÁ, D. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H. Beck, 1997. Beckova skripta. ISBN 80-7179-177-6.
10. ONDICOVÁ, M. a UHRIN, S. *Prevenecia kriminality*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-405-3.
11. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.
12. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie II*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-204-6.
13. SVATOŠ, R. *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*, České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., 2013, ISBN 978-80-87472-64-4.

14. SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. Druhé aktualizované vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z.ú., 2016. ISBN 978-80-7556-009-4.

Legislativní dokumenty

1. ZÁGOROVÁ, M. ÚZ: Trestní předpisy č. 1208. Ostrava – Hrabůvka: Sagit, 2017. 463 s. ISBN 978-80-7488-240-1.

Elektronické zdroje

1. ČESKO. Zákon č. 111 ze dne 14. března 2006 o pomoci v hmotné nouzi [online] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>> [cit. 21. 2. 2019].
2. ČESKO, zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999 o sociálně - právní ochraně dětí. [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>> [cit. 26. 2. 2019].
3. ČESKO, zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody [online]. Dostupné z WWW: <<http://zakony-online.cz/?s103&q103=28>>, [cit. 11. 2. 2019].
4. DOLEJŠÍ, I. *Norské vězení*. Dostupné z WWW [online] <<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2213494-norsko-netresta-ale-napravuje-cely-bez-mrizi-a-dozorci-beze-zbrani-inspiruji-svet>> [cit. 21. 2. 2019].
5. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ Vězeňské služby ČR. *Vazební věznice České Budějovice* [online]., Dostupné z WWW: < <https://www.vscr.cz/vazebni-veznice-ceske-budejovice/o-nas/>> [cit. 2. 2. 2019].
6. MÄSIAROVÁ, L., *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2017*, dostupné z WWW: [online] <<https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/Statisticka%20ro%C4%8Denka-2017.pdf>> [cit. 22. 3. 2019].
7. SOCIÁLNÍ PROGRAMY Z PREVENCE, *Problematika primární prevence rizikového chování je v kompetenci oddělení institucionální výchovy a prevence*. Dostupné z WWW: [online] <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>> [cit. 19. 2. 2019].

Ostatní zdroje

1. Řízení věznic v čase změn. Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2004

Seznam zkratek

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

VS – Vězeňská služba

OČTŘ – Orgány činné v trestním řízení

EU – Evropská unie

ADHD – Dědičný neurovývojový syndrom

ADD – Hyperkinetický syndrom

ACA – Americká vězeňská asociace

NNO – nevládní nezisková organizace

ESF – Evropský sociální fond

WHO – Světová zdravotnická organizace

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Seznam tabulek a grafů

Graf 1 – Vlastní výzkum. *Nejvyšší dosažené vzdělání?*

Graf 2 – Vlastní výzkum. *Jak hodnotíte fungování rodiny v době Vašeho dospívání?*

Graf 3 - Vlastní výzkum. *Které skupiny měli největší význam v procesu Vaší socializace a výchovy?*

Graf 4 – Vlastní výzkum. *Jaká je Vaše osobní zkušenost s omamnými a psychotropními látkami (drogy)?*

Graf 5 - Vlastní výzkum. *Jaký postoj máte k nástupu a pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody (vězeňské prostředí)?*

Graf 6 - Vlastní výzkum. *Jaký je pro Vás život ve výkonu trestu odnětí svobody?*

Přílohy

Příloha č. 1

Dotazníkové šetření

Datum:

Etický aspekt dotazníku:

Tento dotazník slouží pro potřeby bakalářské práce. Jeho výsledky budou prezentovány pouze v mé bakalářské práci.

Vysvětlivky:

Dotazník je určen pro respondenty, kterým je patnáct a více let. Obsahuje celkem dvě části. V první i druhé části křížkem označte správnou odpověď, případně ji doplňte podle zadání. Ve druhé části odpovídají pouze respondenti, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu.

1. Část dotazníku

- **Jaký je Váš věk? (uved'te číslovku)**

- **Jaké je Vaše pohlaví?**

<i>žena</i>	<i>muž</i>
-------------	------------

- **Nejvyšší dosažené vzdělání?**

<i>základní škola</i>
<i>střední odborné učiliště</i>
<i>střední škola s maturitou</i>
<i>vyšší odborná škola (dis.)</i>
<i>vysoká škola</i>

- **Máte stálý finanční příjem?**

<i>ano</i>	<i>ne</i>
------------	-----------

- **Jak hodnotíte fungování rodiny v době Vašeho dospívání?**

<i>harmonické prostředí</i>
<i>rodina a dospívání bez výraznějších problémů</i>
<i>rodina plnila částečně funkci</i>
<i>má rodina neplnila v mém dospívání žádnou úlohu</i>
<i>nevím</i>

- **Které skupiny měli největší význam v procesu Vaší socializace a výchovy?**

<i>rodina</i>
<i>vzdělávací instituce (škola)</i>
<i>rodina a vzdělávací instituce (škola)</i>
<i>zájmové spolky</i>
<i>vnější vlivy (ulice)</i>
<i>nevím</i>

- **Jaká je Vaše osobní zkušenost s omamnými a psychotropními látkami (drogy)?**

<i>drogy užívám dlouhodobě a pravidelně</i>
<i>drogy užívám občasně</i>
<i>drogy jsem pouze vyzkoušel</i>
<i>nemám žádnou zkušenost</i>

- **Jaký postoj máte k nástupu a pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody (vězeňské prostředí)?**

<i>nechci to zažít - mám velkou obavu</i>
<i>nechci to zažít - obavy nemám</i>
<i>z vězeňského prostředí nemám žádnou obavu</i>
<i>nevím</i>

2. Část dotazníku

Dále odpovídají pouze respondenti, kteří byli dvakrát a vícekrát ve výkonu trestu odnětí svobody.

- **Kolikrát jste byl/a ve výkonu trestu odnětí svobody? (uved'te číslovku)**

--

- **Máte mimo výkon trestu odnětí svobody stabilní bydlení?**

<i>ano</i>	<i>ne</i>
------------	-----------

- **Máte mimo výkon trestu odnětí svobody stabilní rodinné zázemí?**

<i>ano</i>	<i>ne</i>
------------	-----------

- **Jaký je pro Vás život ve výkonu trestu odnětí svobody?**

<i>1- výborný (nic mi tam nechybí)</i>
<i>2- dobrý (nevyhledávám to, ale nic mi tam nechybí)</i>
<i>3- snesitelný (dostává se mi režimu a základních potřeb)</i>
<i>4- hrozný (mé potřeby jsou výrazně omezeny)</i>
<i>5- nesnesitelný</i>
<i>nevím</i>

- **Spolupracoval/a jste někdy s Probační a mediační službou České Republiky, nebo s jinými instituty, v oblasti integrace do společnosti a prevence recidivy?**

<i>ano</i>	<i>ne</i>
------------	-----------